پوهنتون پولی تخنیک کابل
مجله علم و تکنالوژی
جلد ۵۴- شماره ۱
سال ۱۴۰۵ – هـ.ش
تاریخ دریافت اثر: ۱۴۰۴/۰۷/۱۰
تاریخ قبولی اثر: ۱۴۰۵/۰۲/ ۲۱
KPU-JST
P-ISSN: 2305 - 896X

تحلیل توزیع مکانی مکاتب و مدارس دینی ناحیه ششم شهرکابل

سید رسول کریمی[۱۵]، پوهنوال داودشاه فاروق [۲]، پوهنیار محمد شفیق صدیقی[۳]
۱- فارغ التحصیل ماستری برنامه پلانگذاری و طراحی شهری پوهنتون پولی تخنیک کابل
ایمیل: (SayedRasolSadatb@gmail.com)
۲- استاد دیپارتمنت شهرسازی، پوهنتون پولی تخنیک کابل، ناحیه ۵، کابل، افغانستان
ایمیل:(daudshahfaruq@gmail.com)
۳- استاد دیپارتمنت شهرسازی، پوهنتون پولی تخنیک کابل، ناحیه ۵، کابل، افغانستان
ایمیل:(shafiq. Seddiqi73@gmail.com)

خلاصه

مکاتب و مدارس دینی به عنوان یکی از ارکان اصلی نظام آموزشی و فرهنگی در یک شهر جایگاه ویژه دارند، این نهادها در انتقال ارزش‌های دینی و فرهنگی اصیل برای ساکنان نقش مهمی ایفا می‌کنند. با توجه به رشد سریع نفوس شهری، توزیع نامتوازن خدمات آموزشی از جمله مکاتب و مدارس دینی یکی از چالش‌های عمده مدیریت شهری محسوب می‌شود. این تحقیق علمی، به‌صورت توصیفی- تحلیلی و میدانی از طریق مصاحبه ها و توزیع پرسشنامه ها انجام شده، معلومات گردآوری‌شده با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (SIG)، وضعیت مکانی مکاتب و مدارس دینی در ساحات مورد مطالعه به‌گونه‌ای همه‌جانبه تحلیل گردیده است. یافته‌ها نشان می‌دهند که پراکندگی مکانی مکاتب و مدارس دینی متناسب با رشد نفوس نیست و برخی از مناطق ناحیه با کمبود شدید دسترسی به این مراکز آموزشی مواجه‌اند. این مطالعه تلاش دارد پراکندگی فضایی آن‌ها را شناسایی و عوامل مؤثر بر نحوه توزیع‌شان را بررسی کند. داده‌ها از طریق روش‌های میدانی بازدید از ناحیه مورد نظر، منابع ثانویه و سیستم اطلاعات جغرافیایی (SIG) جمع‌آوری شده و تحلیل‌های مکانی نشان می‌دهد که توزیع مکانی مکاتب و مدارس دینی در ناحیه ششم شهر کابل متوازن نبوده و بیشتر در مناطق پرجمعیت و دسترس‌پذیر متمرکز شده‌اند. این عدم تعادل به عوامل جمعیتی، اقتصادی و اجتماعی مرتبط است. نتایج به‌دست‌آمده از نرم‌افزارهای SIG نشان می‌دهد که این مراکز در نواحی مرکزی و جنوب‌غربی ناحیه ششم تمرکز یافته و مناطق حاشیه‌ای شمال‌شرقی با کمبود قابل توجه مواجه‌اند. عواملی مانند تراکم جمعیت، دسترسی به حمل‌ونقل و وضعیت اقتصادی در توزیع این نهاد ها نقش دارند. این توزیع نامتوازن موجب نابرابری در دسترسی به آموزش دینی شده و ضرورت برنامه‌ریزی دقیق، متوازن و هدفمند را برای بهبود عدالت آموزشی برجسته می‌سازد. این پژوهش با ارائه پیشنهاداتی در زمینه متوازن‌سازی مکاتب دینی می‌تواند به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان شهری در بهبود کیفیت و عدالت آموزشی کمک نماید.

کلمات کلیدی: توزیع مکانی، عدالت اجتماعی، مدارس دینی، مکاتب، مکان‌یابی، ناحیه ششم کابل

تعریف مفاهیم کلیدی

توزیع مکانی : نحوه پراگندگی و جابجایی فزیکی خدمات درسطح جغرافیایی مشخص سازی عدالت آموزشی، فراهم سازی فرصت های مساوی برای دسترسی به خدمات تعلیمی برای تمام افراد جامعه.

مدارس دینی : نهاد های آموزشی سنتی که تمرکز اصلی آن بر علوم دینی چون تعلیم و تفسیر قرآن عظیم الشان در سطح ابتدائیه الی تخصصی، احکام اسلامی چون حدیث، تفسیر، فقه و اصول فقه می‌باشند . مکاتب : نهاد رسمی آموزش عمومی که درسه سطح ابتدائیه، متوسط ولیسه خدمات تعلیمی ارائه می دهد[1].

مقدمه

با گسترش شهرنشینی در کشور، بەویژه شهر کابل، نیاز به برنامه‌ریزی دقیق برای توزیع خدمات عامه افزایش یافته است. در این میان، تعلیم و تربیه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین خدمات، نقش اساسی در توسعه پایدار دارد و مکاتب دولتی، خصوصی و مدارس دینی از نهادهای کلیدی آموزشی به شمار می‌روند. این مقاله با تمرکز بر ناحیه ششم شهر کابل، به بررسی توزیع مکانی این نهادها و تحلیل چالش‌های موجود می‌پردازد. رشد سریع جمعیت و گسترش شهرنشینی در کابل، نیاز به آموزش‌های دینی و فرهنگی را افزایش داده و مدیران شهری را با چالش‌های متعددی روبه‌رو ساخته است. تأمین متوازن خدمات آموزشی به‌عنوان یکی از عناصر اساسی برنامه‌ریزی شهری، برای بهره‌مندی همه اقشار جامعه اهمیت دارد [2].

مکاتب و مدارس دینی علاوه بر آموزش علوم دینی و معاصر، نقش مهمی در حفظ هویت اجتماعی، فرهنگی و دینی جامعه ایفا می‌کنند و در تربیت نسل‌های آینده برای مواجهه با چالش‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی مؤثرند. از این‌رو، توزیع عادلانه و دسترسی مناسب به این مراکز اهمیت بالایی دارد. بررسی‌های میدانی و داده‌های موجود نشان می‌دهد که توزیع این مراکز در کابل یکنواخت نبوده و نابرابری‌هایی در دسترسی وجود دارد که می‌تواند به شکاف‌های آموزشی، فرهنگی و اجتماعی منجر شود. بنابراین، تحلیل دقیق پراکندگی مکاتب و مدارس دینی و عوامل مؤثر بر آن برای بهبود برنامه‌ریزی شهری و تحقق عدالت آموزشی ضروری است [3].

ناحیه ششم شهر کابل به دلیل ویژگی‌های جمعیتی، اقتصادی و جغرافیایی خود، نمونه مناسبی برای این مطالعه است، زیرا ترکیبی از مناطق پرجمعیت و حاشیه‌ای را در بر می‌گیرد و بسیاری از چالش‌ها و فرصت‌های شهر کابل را بازتاب می‌دهد. عواملی چون تراکم جمعیت، سطح درآمد، دسترسی به حمل‌ونقل عمومی، زیرساخت‌ها و سیاست‌های محلی در تعیین مکان و تراکم این مراکز نقش دارند؛ به‌طوری‌که مناطق پرجمعیت و اقتصادی فعال معمولاً از تعداد بیشتری مکاتب و مدارس دینی برخوردارند، در حالی‌که مناطق حاشیه‌ای با کمبود این خدمات مواجه‌اند.

استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی(GIS) امکان تحلیل دقیق و علمی توزیع فضایی این مؤسسات را فراهم می‌سازد و به شناسایی الگوهای پراکندگی، و فاصله‌های مکانی کمک می‌کند. هدف اصلی این پژوهش، تحلیل توزیع مکانی مکاتب و مدارس دینی در ناحیه ششم کابل، شناسایی عوامل مؤثر بر آن و ارائه راهکارهایی برای بهبود عدالت مکانی در خدمات آموزشی دینی است. نتایج این مطالعه می‌تواند به‌عنوان مرجعی ارزشمند برای برنامه‌ریزان، مدیران و سیاست‌گذاران شهری در بهبود کیفیت و دسترسی به آموزش دینی و معاصر مورد استفاده قرار گیرد و زمینه توسعه متوازن این مراکز را فراهم سازد [4].

بیان مسئله

شهر کابل به‌عنوان پایتخت و بزرگ‌ترین مرکز شهری افغانستان در دهه‌های اخیر شاهد رشد سریع جمعیت و توسعه بی‌رویه شهری بوده است که این امر چالش‌های جدی در تأمین خدمات پایه‌ای و ارتقای کیفیت زندگی شهروندان ایجاد کرده است. در میان خدمات آموزشی و فرهنگی، آموزش‌های دینی جایگاه مهمی دارند؛ زیرا مکاتب در تربیت نسل آینده نقش اساسی ایفا می‌کنند و مدارس دینی در انتقال فرهنگ مذهبی و ارزش‌های اخلاقی سهم بنیادی دارند. ناحیه ششم کابل به دلیل موقعیت جغرافیایی مناسب، ترکیب جمعیتی متنوع و تراکم بالای نفوس، یکی از مناطق حساس این شهر محسوب می‌شود. بر اساس آمار رسمی، در این ناحیه 24 مکتب دولتی، 112 مکتب خصوصی، 6 مدرسه دولتی و 6 مدرسه خصوصی ثبت شده است؛ ازاین‌رو تحلیل و ارزیابی توزیع مکانی این مراکز برای بهبود برنامه‌ریزی شهری، تخصیص منابع و افزایش دسترسی عادلانه اهمیت ویژه دارد [4].

ضرورت بررسی توزیع مکانی مکاتب و مدارس دینی در ناحیه ششم به دلایل مختلفی قابل توجه است؛ از جمله رشد سریع جمعیت و مهاجرت‌های داخلی که تقاضا برای فضاهای آموزشی و دینی را افزایش داده، در حالی‌که منابع موجود محدود است، و همچنین توزیع نامناسب این مراکز که موجب محرومیت برخی مناطق از خدمات آموزشی شده است. نبود برنامه‌ریزی دقیق و مطالعات علمی درباره پراکندگی و دسترسی به این مراکز، نابرابری‌های آموزشی را تشدید کرده و توسعه پایدار شهری را با مخاطره روبه‌رو ساخته است.

از نظر اجتماعی و فرهنگی، مکاتب و به‌ویژه مدارس دینی در افغانستان نقش مهمی در حفظ هویت اجتماعی، فرهنگی و مذهبی دارند و عدم دسترسی مناسب به آن‌ها می‌تواند مشارکت اجتماعی را کاهش داده و احساس بی‌عدالتی ایجاد کند. علاوه بر این، ضعف در کمیت و کیفیت خدمات آموزشی می‌تواند چرخه فقر، محرومیت و بی‌سوادی را تقویت کرده و پیامدهای نامطلوب اجتماعی به همراه داشته باشد. [5]

اهداف تحقیق

1. ارائه تحلیل دقیق، جامع و کامل از وضعیت توزیع مکانی مکاتب و مدارس دینی در ناحیه ششم شهر کابل.
2. شناسایی وضعیت پراکندگی مکاتب و مدارس دینی در ناحیه ششم.
3. تعیین ساحات محروم و کم‌خدمت از نظر دسترسی به این مراکز آموزشی.
4. شناسایی عوامل مؤثر بر توزیع مکانی مکاتب و مدارس دینی.
5. بررسی تأثیر توزیع نامتوازن مکاتب و مدارس دینی بر کیفیت آموزش.
6. ارائه راهکارهای علمی و عملی برای بهبود وضعیت مکانی و عدالت آموزشی در ناحیه ششم.

پیشینه تحقیق

تحقیق در مورد پیشینه موضوع یکی از مراحل مهم هر تحقیق علمی است که جایگاه تحقیق حاضر را نسبت به مطالعات پیشین مشخص می‌کند و شکاف‌ها، چالش‌ها و فرصت‌ها را نمایان می‌سازد. در زمینه آموزش و بررسی توزیع مکانی مکاتب و مدارس دینی، تحقیقات متعددی در سطح جهان انجام شده‌اند که نقش آموزش و دین در توسعه اجتماعی و شهری را بررسی کرده و چارچوب نظری و مفهومی برای مطالعات

مشابه فراهم آورده اند. در سطح ملی، تحقیقات محدودی به توزیع مکانی نهادهای آموزشی پرداخته شده و تمرکز مشخص بر نواحی شهری کمتر بوده است. همچنین در کشورهای همسایه مانند ایران و پاکستان، مطالعاتی درباره عدالت فضایی آموزش صورت گرفته است.

روش تحقیق

این مطالعه از نوع تحقیق توصیفی تحلیلی است که به بررسی وضعیت موجود و تحلیل توزیع مکانی مکاتب ومدارس دینی در ناحیه ششم شهر کابل می پردازد. هدف اصلی این تحقیق تحلیل توزیع مکانی این مؤسسات و شناخت عوامل مؤثر بر پراگندگی آن‌ها است. که شامل موارد ذیل میشود.

الف. جامعه آماری و نمونه گیری : جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی مکاتب دولتی و مدارس دینی رسمی و ثبت شده در تعلیمات اسلامی موجود در ناحیه ششم شهر کابل است. برای جمع آوری داده ها، از روش سرشماری استفاده شده و تمام مدارس موجود در این ناحیه شناسایی و مورد بررسی قرار گرفته اند.

ابزار های جمع آوری داده : داده های مورد استفاده در این مطالعه به دو دسته اصلی تقسیم می شوند.

1. **داده های میدانی :** شامل مشاهده مستقیم از ساحه، پرسشنامه و مصاحبه با مسؤلین مکاتب و مدارس دینی و دانش آموزان.
2. **داده های ثانویه :** شامل نقشه های شهری، آماری و اطلاعات رسمی از حوزه ششم تعلیمی و تعلیمات اسلامی و اداره های محلی، و تصاویر ماهواره ای جهت تحلیل توزیع فضایی.

روش تحلیل داده ها : استفاده از نرم افزار (GIS) برای تحلیل داده های مکانی، این نرم افزار سیستم اطلاعات جغرافیایی امکان تجزیه و تحلیل دقیق موقعیت ها، تراکم وبررسی الگو های توزیع فضایی را فراهم می آورد. همچنین، تحلیل های آماری ابتدائی مانند میانگین، انحراف معیار و شاخص های اساسی برای بررسی کمی داده ها به کار گرفته است. میتوان خاطر نشان کرد که نرم افزار (GIS) یگانه نرم افزار است که بسیار به ساده گی و سهولت میتوان به اطلاعات دقیق دست بافت که بدون نواقص باشد.

مراحل انجام پژوهش : جمع آوری و ثبت موقعیت جغرافیایی تمامی مکاتب و مدارس دینی درناحیه ششم شهرکابل با استفاده از عکس های موجود از طریق نرم افزار (GIS) تحلیل و توزیع مکانی، تحلیل عوامل مؤثر بر توزیع مکانی بر اساس داده های جمع آوری شده و بررسی ارتباط میان عوامل جمعیتی، اقتصادی و زیر ساختی با پراگندگی مدارس، استخراج نتایج و ارائه پیشهادات جهت بهبود توزیع مکانی مدارس دینی می‌باشند [6] .

محدود های پژوهش : عدم دسترسی کامل به برخی اطلاعات آماری و دقیق مربوط به مدارس دینی در سطح ناحیه تغییرات سریع و غیر قابل پیش بینی در ساختار شهری و جمعیتی کابل که ممکن است بر نتایج تأثیر گذار باشد محدودیت زمانی برای انجام پژوهش که امکان بررسی همه جنبه های کیفی و کمی را محدود کرده است.

موضوع تحقیق

شهر کابل به‌عنوان پایتخت و بزرگ‌ترین مرکز شهری افغانستان در دهه‌های اخیر شاهد رشد سریع جمعیت و توسعه بی‌رویه شهری بوده است که این امر چالش‌های جدی در تأمین خدمات پایه‌ای و ارتقای کیفیت زندگی شهروندان ایجاد کرده است. در میان خدمات آموزشی و فرهنگی، آموزش‌های دینی جایگاه مهمی دارند؛ زیرا مکاتب در تربیت نسل آینده نقش اساسی ایفا می‌کنند و مدارس دینی در انتقال فرهنگ

مذهبی و ارزش‌های اخلاقی سهم بنیادی دارند. ناحیه ششم کابل به دلیل موقعیت جغرافیایی مناسب، ترکیب جمعیتی متنوع و تراکم بالای نفوس، یکی از مناطق حساس این شهر محسوب می‌شود. بر اساس آمار رسمی، در این ناحیه 24 مکتب دولتی، 112 مکتب خصوصی، 6 مدرسه دولتی و 6 مدرسه خصوصی ثبت شده است؛ ازاین‌رو تحلیل و ارزیابی توزیع مکانی این مراکز برای بهبود برنامه‌ریزی شهری، تخصیص منابع و افزایش دسترسی عادلانه اهمیت ویژه دارد.

ضرورت بررسی توزیع مکانی مکاتب و مدارس دینی در ناحیه ششم به دلایل مختلفی قابل توجه است؛ از جمله رشد سریع جمعیت و مهاجرت‌های داخلی که تقاضا برای فضاهای آموزشی و دینی را افزایش داده، در حالی‌که منابع موجود محدود است، و همچنین توزیع نامناسب این مراکز که موجب محرومیت برخی مناطق از خدمات آموزشی شده است. نبود برنامه‌ریزی دقیق و مطالعات علمی درباره پراکندگی و دسترسی به این مراکز، نابرابری‌های آموزشی را تشدید کرده و توسعه پایدار شهری را با مخاطره روبه‌رو ساخته است.

از نظر اجتماعی و فرهنگی، مکاتب و به‌ویژه مدارس دینی در افغانستان نقش مهمی در حفظ هویت اجتماعی، فرهنگی و مذهبی دارند و عدم دسترسی مناسب به آن‌ها می‌تواند مشارکت اجتماعی را کاهش داده و احساس بی‌عدالتی ایجاد کند. علاوه بر این، ضعف در کمیت و کیفیت خدمات آموزشی می‌تواند چرخه فقر، محرومیت و بی‌سوادی را تقویت کرده و پیامدهای نامطلوب اجتماعی به همراه داشته باشد.

اهمیت آموزش معاصر

آموزش یکی از بنیادی‌ترین ابزارهای توسعه انسانی و اجتماعی است و با افزایش مهارت‌ها و دانش، کیفیت زندگی و شاخص‌های رفاه اجتماعی را ارتقاء می‌دهد. آموزش علاوه بر ارتقای توانمندی فردی، تأثیر عمیقی بر توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دارد. در کشورهای در حال توسعه مانند افغانستان، رشد سریع جمعیت و مهاجرت، تقاضا برای خدمات آموزشی را افزایش داده است، در حالی که محدودیت منابع و پراکندگی نامناسب مدارس، دسترسی عادلانه را دشوار ساخته و نابرابری‌ها را تشدید می‌کند.

آموزش موجب افزایش مهارت‌های تخصصی و فنی، آگاهی اجتماعی و فرهنگی شهروندان و توانمندسازی زنان و اقلیت‌ها می‌شود و به عدالت و کاهش خشونت و نابرابری کمک می‌کند. علاوه بر این، آموزش نقش مهمی در انتقال فرهنگ، هویت و اخلاقیات به نسل‌های بعدی ایفا می‌کند که در جوامع متنوع فرهنگی و مذهبی مانند افغانستان اهمیت ویژه‌ای دارد [12].

مدارس دینی و نقش آن‌ها

مدارس دینی مراکز آموزشی با محوریت آموزه‌های مذهبی و فرهنگی استند که نقش مهمی در تربیت نسل‌ها و حفظ هویت فرهنگی و دینی ایفا می‌کنند. در افغانستان، این مدارس بخش قابل توجهی از آموزش اولیه و مذهبی را تأمین می‌کنند و می‌توانند با آموزش مهارت‌های عمومی، مشارکت اجتماعی و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی مؤثر باشند. با این حال، کمبود منابع مالی، نبود ستندردهای آموزشی و هماهنگی ناکافی با نظام رسمی بر کیفیت آموزش اثر منفی دارد. تحلیل توزیع مکانی این مدارس نقاط قوت و ضعف را نشان می‌دهد و به برنامه‌ریزان کمک می‌کند تا سیاست‌های آموزشی بهتری اتخاذ کنند [15].

مفاهیم و روش‌های تحلیل مکانی

تحلیل مکانی ابزار کلیدی در برنامه‌ریزی شهری برای بررسی توزیع خدمات آموزشی است. این روش الگوهای پراکندگی، نابرابری‌ها و مناطق محروم را شناسایی کرده و با استفاده از معیارهایی مانند تراکم جمعیت، فاصله از سکونت‌گاه‌ها و تحلیل دسترسی، امکان برنامه‌ریزی بهتر و تحقق عدالت فضایی را فراهم می‌آورد [15].

بررسی تحقیقات پیشین در کابل و ناحیه ششم

مطالعات پیشین در ناحیه ششم محدود و پراکنده بوده و عمدتاً فاقد تحلیل مکانی جامع استند. بیشتر تحقیقات بر مکاتب دولتی تمرکز داشته و مدارس دینی نادیده گرفته شده‌اند. این خلاها نشان می‌دهد که تحلیل جامع، ترکیبی و مکانی برای درک واقعی وضعیت آموزش در ناحیه ششم ضروری است.

شکاف‌ها و ضرورت تحقیقات جدید

تحلیل جامع‌ای از مکاتب رسمی و مدارس دینی، بااستفاده از داده‌های مکانی و آماری و توجه به واقعیت‌های اجتماعی و فرهنگی ناحیه ششم هنوز انجام نشده است. تحقیق حاضر با رویکرد علمی، تحلیلی و مکانی تلاش دارد خلاهای موجود را پر کند، تصویری روشن از وضعیت مکاتب و مدارس دینی ارائه دهد و پیشنهادهایی برای بهبود عدالت آموزشی و دینی در این ناحیه ارائه نماید [13].

معرفی اجمالی ناحیه ششم شهر کابل

ناحیه ششم شهر کابل یکی از مناطق پرجمعیت و مهم شهر کابل است که از لحاظ جغرافیایی در بخش غربی شهر قرار گرفته، دارای 36 گذر و حدود 480 الی 500 هزار تن جمعیت بوده شامل محلات مانند قلعه شهاده، کارته سه، قلعه وزیر، سرکاریز، گل خانه، داش های حاجی غلام حسین، قلعه بابو، چهار قلعه چهاردهی، قلعه بهادر خان، شهرک امید سبز، قلعه مسلم، دارالمان، قلعه پخچک، قلعه حاجی، قلعه آخوند، قلعه جوگی، سه راهی علاوالدین (علیا وسفلی) افشار دالالمان، و... که دارای ساختار های مسکونی متراکم و ترکیبی از زیرساخت های مختلف شهری می‌باشند ، به دلیل ویژگی های جمعیتی و توسعه نامتوازن شهری، وضعیت آموزش وپراگندگی مراکز آموزشی در این ناحیه نگرانی عمود را به بار آورده است.

شکل 2.تشخیص ناحیه ششم شهر کابل در بین نواحی 22 گانه شهر کابل

وضعیت عمومی تحقیقات در کابل

در سال های اخیر به ویژه پس از گسترش تکنولوژی و دسترسی پژوهش گران به ابزار تحلیل فضایی مطالعات بیشتری در مورد وضعیت مکاتب ومراکز آموزشی در شهر کابل انجام شده است. این مطالعات عمدتاً به روش های آماری استفاده شده تا توزیع مکانی، سطح دسترسی، و کیفیت خدمات آموزشی را با استفاده از (GIS) بررسی کنند. یکی ازنتایج مشترک در این مطالعات، عدم توازن فضایی در توزیع مکاتب و مدارس به ویژه در نواحی پرجمعیت است. برای نمونه در تحقیقی که درسال 1399 ه .ش توسط یوسفی و همکاران ایشان انجام شد [5]. توزیع مکاتب ابتدایی در نواحی مختلف شهر کابل مورد بررسی قرار گرفت نتایج نشان داد که بخش هایی از شهر با تراکم بالای جمعیت کودک و نوجوان از کمبود مکاتب رنج می برند. همچنین در برخی نواحی مکاتب به طور نا متناسب متمرکز شده است که این مسئله باعث بروز ازدحام وفشار بر زیرساخت های موجود شده است.

شکل 3. عکس هوایی شهر کابل و ناحیه ششم شهر کابل

پژوهش های مرتبط با مدارس دینی

در زمینه مدارس دینی تحقیقات محدودتری در دسترس است بیشتر پژوهش‌ها به بررسی متحوای آموزشی این مدارس پرداخته اند نه به موقعیت مکانی وتأثیر فضایی آن‌ها با این حال، در چند مطالعه اخیر سعی شده است ارتباط میان پراگندگی مدارس دینی نیاز های فرهنگی و اجتماعی محلات شهری بررسی شود. یکی از مطالعات انجام شده توسط (کاظمی– 1400) نشان داد که مدارس دینی در کابل غالباً به صورت خود جوش و بدون برنامه‌ریزی مکانی مشخص شکل گرفته اند. این مسئله باعث شده تا در برخی نواحی مانند ناحیه سوم و ناحیه دهم تمرکز بیشتری از این مراکز وجود داشته باشد درحالیکه مناطق دیگر با کمبود این نهاد های دینی روبرو استند . در ناحیه ششم شهر کابل مدارس دینی به دو بخش می‌باشند : مدارس رسمی که ثبت ریاست معارف و تعلیمات مسلکی اسلامی می‌باشد که این شامل دو بخش می‌باشد مدارس دولتی و مدارس خصوصی و مدارس غیررسمی که ثبت رسمی ریاست معارف و معینیت تعلیمات مسلکی اسلامی نمی‌باشد [8] .

توزیع مدارس دینی

مدارس دینی به دو دسته رسمی و غیررسمی تقسیم می شوند، مدارس دینی رسمی معمولاً درکنار مساجد

بـزرگ و بانظـارت مسـتقیم اداره اوقـاف ویـا تعلیمـات مسـلکی وزارت معـارف فعالیـت می‌کننـد و از امکانـات نسـبتاً مناسـبی برخـودار انـد. امـا مـدارس دیـنی غیررسـمی بیشـتر در کوچـه هـای فـرعی و مناطـق مسـکونی پراگنـده اسـتند. وغالبـاً فاقـد امکانـات کافی ونظـارت قانـونی می‌باشـند .

مـدارس دیـنی رسـمی کـه ثبـت ریاسـت معـارف و معینیـت تعلیمـات مسـلکی اسلامی در حـدود دوازده مدرسـه دیـنی اسـت از آن جملـه 6 مدرسـه دولـتی و 6 مدرسـه خصـوصی ثبـت شـده اسـت. همچنـان ده هـا مدرسـه خصـوصی غیـر ثبـت شـده در ایـن ناحیـه وجـود دارنـد. مـدارس دولـتی عبـارت انـد از مدرسـه قلعـه وزیـر، مدرسـه شـهید فریـد نـادی، مدرسـه عایشـه صدیقـه، مدرسـه تحفیـظ القـرآن، مدرسـه بی‌بی آسیـه.

همچنـان یـک تعـداد حـوزات و مـدارس دیـنی ثبـت شـده وجـود دارنـد کـه مربـوط بـه وزارت حـج واوقـاف می‌شـوند. کـه عبـارت انـد از حـوزه و مدرسـه دیـنی بـزرگ خاتـم النبییـن(ص) واقـع در سـرک دارالامـان، حـوزه ومدرسـه دیـنی رسـالت واقـع در کوچـه قلعـه وزیـر، حـوزه و مدرسـه دیـنی مدینـه العلـم واقـع درکوچـه قلعـه شـهاده، و حـوزه و مدرسـه دیـنی الزهـرا واقـع در سـرک دشـتی بـرچی قلعـه ناظـر کوچـه مدرسـه می‌باشـد کـه آمـوزش هـای دیـنی تـا سـطوح بـالای دیـنی در آن‌هاصـورت می‌گیـرد [9].

جدول شماره1. لست مدارس (رسمی یا دولتی) حوزه (ششم تعلیمی) آمریت تعلیمات اسلامی ریاست معارف شهرکابل

٥ڼمې	نام مدرسه	موقعیت مدرسه	نوعیت مدرسه			تعداد اساتید		تعداد مامورین		تعداد اجیران		تعداد شاگردان		تعداد شاگردان لیلیه	مجموع تشکیل
			کډۍ جوړه	درجه	کیلوالی	ذکور	اناث	ذکور	اناث	ذکور	اناث	ذکور	اناث		
١	قلعه وزیر	چهارقلعه چهاردهی	٩٤	.	.	١١	٢٣	٤	١	٣	١	٤٧٠	٧٥٥	.	٤٢
٢	شهید فرید نادی	سه راهی علاوالدین	.	.	.		٤	١	.	.	١	.	٢٢١٩	.	٧
٣	عایشه صدیقه	سه راهی علاوالدین	.	دارد	.		٦	١	.	.	١	.	٨٠	.	٨
٤	تحفیظ القرآن	قلعه مسلم سرکوه	دارد	.	.		٢	١	.	١	.	.	١٠٠	.	٦
٥	بی بی آسیه	سر آسیاب	دارد	.	.	.		.	.	.	.	.	١٠٥	.	٢

6	مدرسه رحیمیه	قلعه حاجی	دارد	.	.	2	.	.	.	.	۴۰	.	80	.	.	۲

مدارس خصوصی که ثبت معینیت تعلیمات اسلامی و ریاست معارف شده اند 6 مدرسه و قرار ذیل اسامی شان نام برده می‌شود.

مدرسه صادقیه، مدرسه هاجر، مدرسه علم و فرهنگ، مدرسه رسول اعظم، مدرسه تمدن اسلامی و مدرسه امام اعظم می‌باشد.

جدول شماره2. لست مدارس (رسمی خصوصی) حوزه (ششم تعلیمی) آمریت تعلیمات اسلامی ریاست معارف شهرکابل

شماره	نام مدرسه	موقعیت مدرسه	نوعیت مدرسه			تعداد اساتید		تعداد مامورین		تعداد اجیران		تعداد شاگردان		تعداد شاگردان لیلیه	مجموع تشکیل
			صنف وار	درجه	کیلوالی	ذکور	اناث	ذکور	اناث	ذکور	اناث	ذکور	اناث		
۱	صادقیه	قلعه پنجچک	؟؟؟	.	.	۲	۶	.		۱		.	۳۱۰	.	
۲	هاجر	قلعه الف بابا	دارد	.	.	.	۸	۱		۱	۱	.	۱۹۲	.	۱۰
۳	علم وفرهنگ	گلخانه	دارد	.	.	۲	۷	.	۱	۱	۱	.	۹۰	.	۱۲
۴	رسول الله	شهرک ۱۲ امام	دارد	.	.	۴		.	.	۱	.	.		.	۷
۵	تمدن اسلامی	پایین شهرک امید سبز	دارد	.	.	.	۲۴	۳	۱	۱	.	.	۷۰۰	.	۲۹
۶	امام اعظم	شیر سرخ گذر ۲۱	دارد	.	.	.	۲	.	.	۱	.	.	۱۵۰	.	

یافته ها وتحلیل مکانی مکاتب و مدارس دینی ناحیه ششم شهر کابل

این بخش مقاله به تحلیل و بررسی موقعیت و وضعیت مکانی مکاتب ومدارس دینی در ناحیه ششم شهر کابل اختصاص دارد هدف از این فصل شناسایی الگوی پراگندگی، تراکم و دسترسی به مراکز آموزشی در این ناحیه است همچنین چالش ها و فرصت های مکانی مرتبط با این مراکز به منظور ارائه راهکار های بهبود مدیریت فضایی آن مورد بررسی قرار می گیرد.

تحلیل توزیع مکانی مکاتب دولتی ومدارس دینی

مکاتب دولتی عمدتاً در بخش های مرکزی و محلات اصلی ناحیه ششم قرار دارند این مراکز آموزشی اغلب در نزدیکی جاده های اصلی ونقاط پرجمعیت استند که دانش آموزان می‌توانند. با دسترسی نسبتاً مناسبی به آن‌ها برسند. با این حال برخی محلات حاشیه ای از دسترسی به این مراکز محروم اند.که در کل تعداد مکاتب دولتی در ناحیه ششم شهر کابل در حدود 24 مکتب می رسد. از آن جمله در 16 لیسه، 2 مکتب متوسطه، و 4 ابتدائیه، و 2 سواد آموزی می‌باشند که عبارت اند از لیسه عالی علاوالدین، لیسه عالی دخترانه رخشانه، لیسه عالی عبدالعلی مستغنی، لیسه عالی دخترانه ام البنین، لیسه عالی سید اسماعیل بلخی، لیسه عالی محمد آصف مایل، لیسه گلخانه، لیسه چهار قلعه چهاردهی، لیسه محمود طرزی، لیسه قلعه بهادر خان، لیسه دخترانه قلعه بختیار، لیسه ذکور شهرک امید سبز، لیسه دخترانه قلعه وزیر، لیسه دخترانه سرآسیاب، لیسه قی الله افضلی، متوسطه قلعه علی مردان، متوسطه توحید، متوسطه قلعه بختیار، متوسطه محمد آصف مایل، ابتدائیه غلام حسین روشن، ابتدائیه مفید، سواد حیاتی گلخانه، و سواد آموزی ساحه ششم که قابل یاد آوری مکتب سواد حیاتی گلخانه تا سطح متوسطه می‌باشند .

دسترسی ومسیر های ارتباطی

بررسی مسیر های دسترسی نشان می دهد که بعضی از مکاتب دولتی در نزدیکی مسیر های اصلی و سرک های اسفالت شده واقع شده است. ودسترسی به آنها در شرایط مختلف جوی نسبتاً آسان است. اما بعضی دیگر شان از سرک های اسفالت شده دور تر واقع شده است که سبب خیلی مشکلات امنیتی ومواصلاتی برای دانش آموزان زیر صنوف ابتدائه شده است. [10]

تحلیل فضایی با استفاده از نرم افزار (GIS):

نقشه های پراگندگی مکاتب ومدارس دینی تهیه شده است تحلیل این نقشه ها با بهره گیری از نرم افزار های (**GIS**) نشان می دهد. تراکم مکاتب دولتی بیشتر در مناطق مرکزی و شمال شرقی ناحیه ششم شهر کابل است. مدارس دینی رسمی بیشتر در نقاط مرکزی پراگنده شده اند اما مدارس غیررسمی در تمام محلات به صورت پراگنده وجود دارند. [11]

جدول شماره : 3 لست مکاتب دولتی حوزه ششم تعلیمی بابت سال ۱۴۰۴ ه.ش

شماره	شهرت		نوعیت مکاتب					
	اسم مکتب	موقعیت مکتب	سطح فعالیت			جنسیت		
			ابتدائیه	متوسطه	لیسه	ذکور	اناث	مختلط
۱	علاوالدین	سرک دارالامان						
۲	دخترانه رشخانه	کوچه ریاست پاسپورت			+			+
۳	عبدالعلی مستغنی	کوچه ریاست پاسپورت			+		+	
۴	دخترانه ام البنین	قلعه شهاده			+	+		
۵	سید اسماعیل بلخی	قلعه شهاده			+		+	
۶	محمد آصف مایل	گولایی مهتاب قلعه			+			+
۷	گلخانه	دشت برچی گلخانه			+			+
۸	چهار قلعه چهاردهی	چهار قلعه			+			+
۹	محمود طرزی	عقب موزیم ملی			+			+
۱۰	قلعه بهادر خان	قلعه بهادر خان			+			+
۱۱	دخترانه قلعه بختیار	قلعه بختیار			+			
۱۲	ذکور شهرک امید سبز	شهرک امید سبز			+			+
۱۳	دخترانه شهرک امید سبز	شهرک امید سبز			+		+	
۱۴	دخترانه قلعه وزیر	کوچه قلعه وزیر			+	+		
۱۵	دختران سرآسیاب	سرآسیاب			+		+	
۱۶	صفی الله افضلی	قلعه مسلم			+			+

۱۷	قلعه علیمردان	کوچه عباس قلعی		+				+
۱۸	توحید	قلعه پخچک		+				+
۱۹	ذکور قلعه بختیار	قلعه بختیار	+			+		
۲۰	محمد آصف مایل	قلعه ناظر	+					+
۲۱	غلام حسین روشن	کوچه عباس قلعی	+					+
۲۲	مفید	قلعه بابو	+					+
۲۳	سواد حیاتی گلخانه	قلعه بختیار		+			+	
۲۴	سواد آموزی ساحه ششم	عقب موزیم دارالمان	+				+	

چالش ها وفرصت در توزیع مکانی

چالـش هـا : چالـش هـای اصـلی عـدم توزیـع مراکـز آمـوزشی در سـطح ناحیـه ششـم نبـود زیـر سـاخت هـای کافی در مناطـق حاشیـه ای کمبـود نظـارت بـر مـدارس دیـنی غیررسـمی مشـکلات دسـترسی بـه مراکـز آمـوزشی در فصـل هـای بارنـدگی.

فرصـت هـا : افزایـش توجـه نهـاد هـای دولـتی و غیـر دولـتی بـه توسـعه آمـوزش در نـواحی پرجمعیـت بـرای برنامه‌ریـزی بهتـر اسـتفاده ازفنـاوری هـای نویـن ماننـد (GIS) کـه امـکان همـکاری میـان مراکـز آمـوزشی رسـمی ودیـنی بـرای بهبـود کیفیـت آمـوزش را می‌دهـد.

چالش های موجود در توزیع مکاتب ومدارس دینی

چالش های موجود در ناحیه ششم شهر کابل :

ایـن ناحیـه از شـهر کابـل دارای شـرایط خـاص جغرافیـایی، اقتصـادی و اجتمـاعی اسـت کـه تحلیـل توزیـع مـکانی مکاتـب و مـدارس دیـنی را در آن پیچیـده تـر می سـازد از جملـه چالـش هـای عمـده می تـوان بـه چنـد مـورد بـه عنـوان نمونـه اشـاره کـرد.

تراکـم بـالای جمعیـت : ناحیـه ششـم یـکی از جملـه نـواحی پـر جمعیـت و یـا پرجمعیـت تریـن نـواحی در شـهر کابـل اسـت و ایـن موضوعـات باعـث فشـار مضاعـف بـر زیرسـاخت هـای آمـوزشی و دیـنی می شـود.

ناهمگـونی جمعیـتی : وجـود جمعیـت هـای مهاجـر و گـروه هـای مختلـف مذهـبی و قـومی و فرهنـگی کـه هـر کـدام نیـاز هـای آمـوزشی و مذهـبی متفـاوت دارنـد.

کمبـود زمیـن و فضـای مناسـب : فضـای محـدود بـرای سـاخت مکاتـب و مـدارس دیـنی جدیـد یـا توسـعه مکاتـب ومـدارس دیـنی موجـود باعـث شـده اسـت کـه تأمیـن نیـاز هـای آمـوزشی و دیـنی دشـوار شـود.

دسـترسی نامناسـب : بـرخی از مناطـق در ناحیـه ششـم شـهر کابـل بـه دلیـل سـاختار خیابـان هـا و مسیـر هـای

دسترسی محدود، از خدمات آموزشی و دینی دور مانده اند.

اهمیت بررسی مکانی به معنای تحلیل دقیق موقعیت، پراگندگی و ارتباط فضایی مکاتب و مدارس دینی با یکدیگر و با سایر عناصر شهری است این نوع تحلیل، ابزار قدرتمندی برای شناسایی نواحی محروم و کم خدمت، تعیین الگو های پراگندگی شناخت عوامل مؤثر بر قرارگیری این مراکز محسوب می شود تحلیل مکانی می تواند اطلاعات ارزشمندی در باره نحوه ارتباط مکاتب و مدارس با ساکنان و سایر خدمات شهری ارائه کند [12]. و به سیاست گذاران کمک نماید تا منابع را به شکل بهینه تری تخصیص دهند برنامه‌ریزی دقیق تری انجام دهند پیامد های ناشی از بررسی ناکافی وضعیت مکان، عدم توجه به بررسی مکانی دقیق پیامد های منفی متعددی را به دنبال دارد که از آن جمله می توان به موارد زیر اشاره کرد. نابرابری در دسترسی به خدمات آموزشی و دینی تمرکز بیش از حد مراکز درمناطق خاص و محرومیت سایر مناطق فشار بیش از حد بر مراکز مو جود در مناطق پر تراکم وکاهش کیفیت خدمات افزایش احساس بی عدالتی و نارضایتی اجتماعی در بین ساکنان مناطق کم خدمت به میان آورده است [3].

محدودیت منابع و بودجه

یکی از مهم ترین چالش ها، محدودیت منابع مالی وبودجه دولت برای ساخت و تجهیز مدارس است. این امر موجب شده تمرکز بیشتر بر مناطق مرکزی و برخوردار باشد ومناطق حاشیه ای باکمبود شدید مکاتب و مدارس دینی مواجه شوند.

کمبود داده های دقیق و به روز

کمبود داده های آماری و مکانی دقیق و به روز در خصوص تعداد، موقعیت و وضعیت مکاتب و مدارس دینی، برنامه‌ریزی را با چالش مواجه کرده است. عدم وجود بانک اطلاعاتی منسجم وقابل اعتماد، منابع تصمیم گیری علمی وقیق شده است.

ضعف نظارت ومدیریت

ضعف در نظارت بر مکاتب و مدارس دینی دولتی غیررسمی باعث شده کیفیت آموزش کاهش یابد و برخی مدارس دینی بدون مجوز وشرایط ستندرد فعالیت کنند.

فرصت های بهبود وضعیت آموزش در ناحیه ششم.

مشارکت نهاد های غیر دولتی وخیریه

حضور نهاد های غیر دولتی، سازمان های خیریه و بنیاد های آموزشی می توانند مؤثری در تأمین منابع مالی آموزش معلمان وتجهیز مکاتب ومدارس داشته باشد. همکاری این نهاد ها با دولت، زمینه ساز توسعه پایدار آموزشی خواهد بود.

ضرفیت های فناوری اطلاعات و آموزش مجازی

توسعه زیرساخت های فناوری اطلاعات و آموزش مجازی می تواند دسترسی دانش آموزان به منابع آموزشی را تسهیل کند به ویژه در مناطق کم برخوردار یا مناطق که مشکلات امنیتی دسترسی حضوری را محدود می کنند.

برنامه‌ریزی های آموزشی جامع و متناسب با فرهنگ محلی

طراحی برنامه های آموزشی که علاوه بر محتوای درسی، ارزش ها وفرهنگ محلی را نیز در بر گیرد می تواند انگیزه دانش آموزان را افزایش دهد و باعث ارتقای کیفیت مشارکت خانواده ها شود.

نتیجه گیری و پیشنهادات آموزش یکی از مهم ترین ارکان توسعه پایدار هر جامعه است و نقش بسیار حیاتی در ارتقای سطح زندگی توانمند سازی افراد وکاهش نابرابری های اجتماعی ایفا می کند. در شهر های بزرگ و پرجمعیت مانند کابل توزیع مکانی مراکز آموزشی به ویژه مکاتب دولتی و مدارس دینی باید به گونه ای برنامه‌ریزی شود که امکان دسترسی عادلانه برای همه شهروندان فراهم گردد. پژوهش حاضر به بررسی دقیق وضعیت مکانی این مراکز در ناحیه ششم شهر کابل پرداخته است. یافته های این تحقیق نشان می دهد که مشکلات جدی در توزیع نامتناسب مراکز آموزشی وجود دارد که تأثیرات منفی برکیفیت آموزش و عدالت آموزشی دارد.لذا این فصل ضمن جمع بندی یافته، به ارائه پیشنهادات کاربردی و علمی می پردازد تا بتوان به بهبود وضعیت موجود کمک کرد.

باز خوانی اهداف تحقیق

هدف اصلی این پژوهش تحلیل و بررسی موقعیت مکانی مکاتب ومدارس دینی در ناحیه ششم شهر کابل ارائه راهکار های بهبود وضعیت آموزشی در این ناحیه بوده است. این اهداف به شرح ذیل می‌باشند .

الف) شناسایی الگوی پراگندگی مکاتب ومدارس دینی

ب) تحلیل مشکلات و کمبود های دسترسی به این مراکز در مناطق مختلف ناحیه

ج) ارائه راهکار های برنامه‌ریزی برای بهبود توزیع مکانی و افزایش کیفیت خدمات آموزشی.

تحلیل نتایج یافته شده

توزیع نابرابر مکاتب دولتی

در تحلیل های مکانی مشخص شد که اکثر مکاتب در بخش های مرکزی و نزدیک به مسیر های اصلی ناحیه ششم متمرکز شده اند این توزیع نابرابر به ویژه در مناطقی مانند قلعه شهاده کهنه، قلعه وزیر داش های حاجی غلام حسین و..... این توزیع نامناسب پیامد های قابل توجهی بر روند تحصیلی دانش آموزان این محلات دارد از جمله افزایش نرخ ترک تحصیل، کاهش انگیزه و مشکلات رفت و آمد به مدارس که باعث می شود دانش آموزان از تحصیل رسمی محروم بمانند یا به سمت مدارس دینی غیررسمی روی آورند [13].

پراگندگی مدارس دینی

مدارس دینی نقش مهمی در سیستم آموزش ناحیه ششم دارند وبه دو گروه رسمی و غیررسمی تقسیم میشوند مدارس دینی رسمی معمولاً درکنار مساجد بزرگ و بانظارت مستقیم اداره اوقات ویا تعلیمات مسلکی وزارت معارف فعالیت می کنند و از امکانات نسبتاً مناسبی بر خودار اند. اما مدارس دینی غیررسمی بیشتر در کوچه های فرعی و مناطق مسکونی پراگنده استند وغالباً فاقد صلاحیت و شرایط نامناسب فضای آموزشی را دارند. این ضعیت می تواند بر کیفیت آموزش دینی و حتی آموزش عمومی دانش آموزان تأثیر منفی بگذارد [14].

عوامل مؤثر بر وضعیت موجود اجتماعی و اقتصادی

شرایط اقتصادی خانوار ها، درآمد، میزان آگاهی و نگرش فرهنگی به آموزش از جمله عوامل مؤثر بر انتخاب نوع مدرسه است. بسیاری از خانواده ها به دلیل توان مالی پایین، تمایل به ثبت نام فرزندان خود درمدارس دولتی یا مدارس دینی دارند که ممکن است امکانات کمتری داشته باشند. از طرف دیگر ارزش گذاری فرهنگی به آموزش دینی برخی محلات باعث افزایش تقاضا برای مدارس دینی می شود این موضوع اهمیت توجه ویژه به کیفیت آموزش در این مدارس را دوچندان می کند [7].

عوامل مکانی وزیرساختی

وضعیت زیرساخت ها، جاده ها، مسیر های ارتباطی و وسایل حمل ونقل عمومی در ناحیه ششم، نقش مهمی در دسترسی به مراکز آموزشی دارد. بسیاری از مدارس دینی غیررسمی در نقاط فاقد زیر ساخت مناسب واقع شده اند که باعث شده رفت و آمد دانش آموزان به ویژه در شرایط نامساعد جوی سخت شود.

عوامل سیاسی ومدیریتی

سیاست های آموزشی وزارت معارف و معینیت تعلیمات اسلامی نحوه صدور مجوز و نظارت بر مدارس و مراکز آموزشی به شدت برکیفیت و پراگندگی مدارس تأثیر گذار است. همچین نبود نظارت دقیق بر مدارس غیررسمی باعث شده که بسیاری از این مراکز بدون امکانات کافی وبه شکل غیررسمی فالیت کنند [15].

پیامد های توزیع نا برابر مراکز آموزشی

توزیع نا متوازن مکاتب و مدارس دینی سبب ایجاد نابرابری در فرصت های تحصیلی می شود. دانش آموزان مناطق کم بر خوردار به دلیل کمبود مکاتب و مدارس دینی دولتی و کیفیت پایین دینی غیر رسمی، از تحصیل مناسب محروم می شوند که این موضوع در دراز مدت موجب افزایش شکاف اجتماعی و اقتصادی می گردد [16].

ترک تحصیل و افت کیفیت آموزش

دسترسی سخت به مراکز آموزشی باعث کاهش انگیزه دانش آموزان و خانواده ها می شود که منجر به افزایش نرخ ترک تحصیل به خصوص در سنین متوسط خواهد شد. این پدیده تأثیرات منفی برتوسعه انسانی ورشد اقتصادی منطقه خواهد داشت [16].

مشکلات شهری و زیست محیطی

تمرکز مکاتب و مدارس دینی در برخی نقاط باعث ایجاد مشکلات نظیر ترافیک سنگین، آلودگی هوا، کاهش کیفیت زندگی شهروندان، افزایش آلوده گی محیط زیستی می شود. این موضوع به ویژه در محلات مرکزی ناحیه ششم بیشتر مشاهده شده است که می تواند به سلامت و رفاه عمومی آسیب برساند [10].

پیشنهادات کاربردی

توسعه متوازن وعادلانه مکاتب و مدارس دینی

برای رفع مشکلات موجود ضرورت دارد که برنامه‌ریزی توسعه آموزشی به گونه ای انجام شود که تمامی محلات به ویژه مناطق کم برخودار از خدمات آموزشی برخودار شوند. احداث مکاتب و مدارس دینی

دولتی جدید در این مناطق و ارتقای کیفیت مکاتب و مدارس دینی رسمی می تواند نقش مهمی در کاهش نابرابری ها داشته باشد.

بهبود زیر ساخت های حمل ونقل

ارتقای شبکه معابر و مسیر های ارتباطی و ایجاد مسیر های امن و راحت برای رفت و آمد دانش آموزان به ویژه در مناطق دارای مکاتب و مدارس دینی غیررسمی ضروری است. همچنین توسعه وسایل حمل ونقل عمومی می تواند نقش مؤثری در بهبود دسترسی ایفا کند.

استفاده از فناوری های نوین وسیستم اطلاعات جغرافیایی

در نامه ریزی شهری و آموزشی می تواند تحلیل های دقیق تری از پراگندگی مکاتب ومدارس دینی به کار گیری از فناوری (GIS) ارائه دهد و راهنمایی های موثری برای تصمیم گیرندگان فراهم کند. ایجاد سامانه های مدیریت داده های آموزشی به صورت آنلاین نیز به افزایش شفافیت بهبود نظارت کمک خواهد کرد [7].

مشارکت جامعه و خانواده ها

جلب مشارکت فعال والدین و جامعه محلی در فرایند آموزش و مدیریت مکاتب ومدارس می تواند موجب ارتقای کیفیت و خدمات آموزشی شود.افزایش آگاهی عمومی در باره اهیمت آموزش تشکیل شورا های آموزش محلی و برگذاری برنامه های آموزشی برای خانواده ها از جمله اقدامات مؤثر است.

چارچوب نظری و رویکرد های برنامه‌ریزی شهری در آموزش

برنامه‌ریزی شهری معاصر، تأکید ویژه ای به عدالت فضایی در ارائه خدمات عمومی دارد. آموزش به عنوان یکی از مهم ترین خدمات شهری باید به گونه ای توزیع شود که همه اقشار جامعه فارغ از موقعیت جغرافیایی و وضعیت اقتصادی به آن دسترسی برابر داشته باشند. نظریه های عدالت فضایی بیان می کنند که عدم دسترسی مناسب به خدمات آموزشی منجر به تضعیف انسجام اجتماعی و افزایش شکاف های اقتصادی می شود. امکان تحلیل دقیق تر(GIS) از سوی دیگر رویگرد های برنامه‌ریزی مبتنی بر سیستم های اطلاعات جغرافیایی وبصری سازی داده ها را فراهم می کند. این ابزار ها به برنامه ریزان و مدیران برنامه‌ریزی کمک می کنند. تا نقاط فاقد خدمات آموزشی را شناسایی و الویت بندی و الویت سازی کنند و منابع را به شکل بهینه تخصیص دهند [7].

درچارچوب نظری داده های مکانی و اجتماعی است همچنین رویکرد توسعه پایدار آموزشی تأکید بر ارتقای کیفیت آموزش همراه با افزایش دسترسی عادلانه به آن دارد.

اهمیت آموزش دینی در ناحیه ششم شهر کابل

آموزش دینی در کابل و به ویژه در ناحیه ششم به دلیل ویژگی های فرهنگی و اجتماعی منطقه، جایگاه ویژه ای دارد. خانواده ها علاقه زیادی به فرستادن فرزندان خود به مدارس دینی دارد که علاوه بر آموزش های مذهبی برخی از مباحث آموزشی پایه را نیز ارائه می دهند. با این حال ضعف های زیر ساختی فقدان نظارت کافی و کمبود امکانات آموزشی در مدارس دینی غیررسمی باعث شده کیفیت آموزش در این مراکز پایین باشد. بنابر این توجه ویژه به ارتقای کیفیت دینی می تواند هم پاسخگوی نیاز های فرهنگی جامعه باشد وهم زمینه ساز توسعه توانمندی های علمی دانش آموزان گردد [17].

ماخذ

[1] ا. ر. و. و. ـ. ل، تحلیل مکانی توزیع مکاتب در محیط های شهری، ۱۲۰۲.

[2] ". S. B. Ahmadi، "Analysis of population density and service coverage in Kabul using GIS، Kabul, Afghanistan: Kabul University Urban Research Reports، 2024.

[3] UNESCO، Education for Sustainable Development، Paris، 2020.

[4] R. H. Hashimi، GIS-based mapping and analysis of public services in urban Afghanistan، Kabul, Afghanistan: Journal of Afghan Urban Studies, vol. 7, no. 2, pp. 45–62،، 2024.

[5] M. Yousofi، et al Spatial analysis of primary schools in Kabul City، Kabul, Afghanistan: Kabul University Urban Research، 1399 ه.ش.

[6] UNICEF، Education in Afghanistan: Access and Quality، Kabul، 2021.

[7] ا. ج، استفاده از سامانه ای اطلاعات جغرافیایی در برنامه‌ریزی آموزشی شهری (SIG)، ۱۱۰۲.

[8] A. Kazemi، Spatial patterns of religious schools in urban Afghanistan، Kabul, Afghanistan: Kabul University Journal of Social Sciences, vol. 7, no. 2, pp. 105–121، 2021.

[9] N. T. Faiz، Urban education planning and spatial accessibility in Afghan cities، Kabul, Afghanistan: Afghan Journal of Education and Development, vol. 5, no. 3, pp. 33–47، 2023.

[10] آ. ن. و. ک. دی، کاربرد در بهبود برنامه‌ریزی زیر ساخت های آموزشی (SIG)، ۰۲۰۲.

[11] ا. م. ا. و. معلومات،)کتاب احصائیوی سالانه افغانستان کابل، ۲۰۴۱.

[12] ب. ـ. م. و. ت. دی، تأثیر محیط شهری بر موقعیت مکانی مکاتب دولتی، ۷۱۰۲.

[13]P. D. F. a. P. M. S. S. S. R. Karimi، "Spatial distribution analysis of schools and religious institutions in District 6 of Kabul", Master's thesis, Department of Urban Planning، Kabul, Afghanistan: Polytechnic University of Kabul، 2025.

[14]F. M. P. a. Z. R. Wafa، Equity in access to educational and religious institutions: A spatial approach، Kabul, Afghanistan: Afghan Urban Studies, vol. 6, no. 1, pp. 55–70، 2023.

[15]M. A. A. a. H. F. Safi، Educational facilities and accessibility assessment in Kabul urban districts، Kabul, Afghanistan: Kabul University Press، 2023.

[16] ج. ام، تحلیل دسترسی مکانی به مکاتب دولتی در محیط شهری کشور های کم در آمد.، ۲۲۰۲.

[17]H. S. Noor، Correlation of population distribution and educational facilities in Kabul، Kabul, Afghanistan: Kabul Polytechnic University، 2024.

[18] م. ثابت فرد و م. رضا زاده اردبیلی , "باز شناسی اصول هندسی در معماری سنتی," نشریه هنرهای زیبا - مهندسی و شهر سازی, pp. ۹۲-۴۴, ۲۹۳۱.

[19] ت. ای، مکتب، جامعه و عدالت فضایی : مطالعه ای در باره دسترسی به مکاتب ابتدائیه جغرافیای شهری، ۱۰۰۲.

[20] چ. وای، مکان یابی مکاتب در مناطق شهری پرجمعیت با رویکرد عدالت آموزشی.، ۹۱۰۲.

[21] ف. م. ک. و. پ. ، ل، تأثیر فاصله تا مکتب بر نتایج آموزشی در کشور های در حال توسعه، ۴۰۰۲.

بیوگرافی مؤلفین

انجینر سید رسول « کریمی سادات» در سال 1372 ه.ش در ولایت کابل ناحیه یازدهم حصه اول خیر خانه متولد شد. و درسال 1375 ه.ش همراه با فامیل شان به کشور پاکستان مهاجرت کردند. دو باره در سال 1381 به وطن باز گشتند.و درسال 1381 شامل صنف اول در لیسه نسوان سردار کابلی شدند. بعد از صنف سوم الی صنف نهم به متوسطه سید جمال الدین افغان واقع کارته چهار ادامه تحصیل داده اند. بعد از فراغت از صنف نهم شامل لیسه حبیبیه شد. و درسال 1392 ه.ش فارغ شد. و از طریق امتحان سراسری کانکور درسال 1393 در رشته شهرسازی پوهنحی ساختمانی پوهنتون پولی تخنیک کابل کامیاب شدند. درسال 1397 ه.ش فارغ شدند. به ابتدا به صفت معلم و سپس به صفت مدیر مسؤل لیسه خصوصی اسماعیل بشری در کارته ماموربن شهر کابل از سال 1397 الی 1401 ایفای وظیفه نمودند. وپس از آن برای مدت یک سال به صفت انجنیر دیزاینر در شرکت ساختمانی و تولیدی شاخص گروپ ایفای وظیفه می نمود. بنابر علاقه مندی که به مسلک معلمی داشت، در سال 1402 ه.ش بعد از سپری امتحان سراسری معلمین در بست ریاضی درلیسه عالی غازی کامیاب شدند. و تا اکنون به صفت استاد ریاضی دراین لیسه ایفای وظیفه می کند.

پوهنوال دیپلوم مهندس داوودشاه فاروق فرزند غلام فاروق درسال 1359 از طریق امتحان کانکور به دیپارتمنت مهندسی پوه ـخی ساختمانی پوهنتون پولی‌تخنیک کابل شامل شده و به سال 1365 از همین رشته به سویهٔ ماستر فارغ گردید.موصوف از سال (1368) الی سال (1392) هـ ش به صفت استاد دیپارتمنت مهندسی و از سال (1392) الی اکنون به حیث استاد و آمر دیپارتمنت شهرسازی جمعاً مدت (34) سال ایفای وظیفه نموده است. نامبرده بیشتر از 20 مقاله و رساله در ژونال های ملی و سه مقاله در ژورنال بین‌المللی را به نشر رسانده و کتابی تحت عنوان "اصول و مبانی برنامه ریزی مسکن" را تألیف نموده و کتاب تحت عنوان لندسکیپ شهری نیز آماده چاپ دارد. در کمیته ها و کمیسیون های مختلف علمی عضویت فعال داشته و در سمینار ها و کنفرانس‌های متعدد پوهنخی و پوهنتون اشتراک و مقالاتی را ایراد نموده که یک تعداد آنها به نشر رسیده و یکتعداد دیگر تا هنوز به نشر نرسیده اند.

پوهنیار محمد شفیق صدیقی فرزند عبداللطیف، در سال 1366 خورشیدی در ولایت پروان دیده به جهان گشود. وی پس از ختم دوره لیسه و سپری نمودن موفقانه کانکور عمومی، شامل پوهنتون کابل گردید و بعد از گذراندن سال نخست تحصیل از طریق بورسیه دولتی عازم کشور روسیه شد.نامبرده در سال 1392 خورشیدی پس از تکمیل تحصیلات عالی خویش در رشته مدیریت و پلانگذاری شهری به سویه ماستر فارغ گردید و بلافاصله در بخش های پلانسازی وزارت شهرسازی و مسکن جذب شد. پس از مدتی، به حیث کارشناس ارشد شهرسازی در وزارت شهرسازی ایفای وظیفه نمود. وی در سال 1397 خورشیدی به سمت رئیس بهسازی شاروالی کابل مقرر گردید و در سال 1400 خورشیدی افتخار عضویت کادر علمی پوهنتون پولیتخنیک کابل را کسب نمود و تا امروز مصروف خدمت به نسل آینده کشور میباشد.